

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 4 Aralık 2019

Türkiye'nin Enerji Gerçekleri

Kömürle çalışan termik santrallere 2.5 yıl daha havayı kirletme izni veren yasal düzenleme geçtiğimiz hafta Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir torba yasa içerisinde kabul edilerek yürürlüğe girmiş idi. Kamuoyundan ve özellikle çevre örgütlerinden gelen yoğun tepkiler karşısında söz konusu düzenleme Cumhurbaşkanı **Erdoğan** tarafından 2 Aralık Pazartesi günü veto edildi ve Meclis'e geri gönderildi.

Kömürle çalışan termik santrallerinin bacalarına filtre takılması ve çevreyle ilgili diğer düzenlemelerin yapılması zorunluluğu aslında 2013'ten bu yana dört kez ertelenmiş durumdaydı. Torba Yasa içerisine sıkıştırılan son düzenleme ise bu süreci iki buçuk yıl daha ötelemişti. Yasa üzerine medyada sürdürülen yoğun tartışmalar, Türkiye'nin enerji güvenliği, enerji stratejisi ve enerji üretiminden kaynaklanan çevre kirliliği sorunlarına ilişkin gerçekleri bir kez daha ele almamız gerektiğini hatırlattı.

TMMOB Makine Mühendisleri Odası Enerji Çalışma Grubu Başkanı **Oğuz Türkyılmaz** 12 Ekim tarihinde TMMOB tarafından Aydın'da düzenlenen Çalıştay'da şu sözlere yer vermekteydi: *“Türkiye, özellikle son dönemlerde, enerji ihtiyacını esas olarak yeni enerji arzıyla karşılamaya çalışan, plansız ve özel sermaye çıkarlarını gözetten bir politika izlemiştir. İletim ve dağıtımdaki kayıplar ile enerji tasarrufu imkânları göz ardı edilmiştir. Enerji ihtiyacını karşılamak üzere genelde ithal enerji kaynakları kullanılmış, fosil kaynaklı ve ithalata dayalı yüksek maliyetli yatırımlar yapılmış, enerjideki dışa bağımlılık Türkiye için ciddi boyutlara ulaşmıştır.”*

TMMOB, Türkiye'de fosil yakıt (sadece kömür, petrol ve gaz) kaynaklı karbon dioksit salımlarının 2018'de 390.2 milyon tona ulaştığını; bu rakamın son on yılda yüzde 41 oranında artış göstermiş olduğunu belirtmektedir. Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF), söz konusu düzenleme sonrası yayımlanmış olduğu basın bildirisinde *“hava kirliliği nedeni ile ülke olarak ağır bir bedel ödüyoruz”* saptamasını yaparak, ülkemizde 2018 yılında hava kalitesinin ulusal sınır değerlerine göre değerlendirildiğinde; 81 ilin yarısından fazlasının kirli hava solumakta olduğunu ve Türkiye'de 2017 yılında hava kirliliğinin trafik kazalarından yedi kat fazla can almış olduğunu vurgulamaktaydı.

WWF'nin basın bildirisinde aktarılan **Temiz Hava Hakkı Platformu**'nun hazırladığı *“Kara Rapor”*a göre 2017 yılında Türkiye'deki hava kirliliği Dünya Sağlık Örgütü'nün önerdiği kılavuz değerlere indirilmiş olsaydı, ülkemizde yaşanan ölümlerin yaklaşık yüzde 13'ü önlenebilirdi.

2017 itibarıyla Türkiye'de birincil enerji arzı 145.3 milyon TEP (ton eşdeğer petrol) iken, bunun yüzde 88.1'inin fosil yakıtlar tarafından üretilmekte olduğu; ithalatın payının ise yüzde 75.7 olduğu görülmektedir. Ülkemizde kömür üreticilerine verilen doğrudan ve dolaylı teşvikler, yenilenebilir enerjiye dayalı enerji üretimine ayrılan kaynakları kat kat aşmakta, kömüre dayalı enerji üretimi rant kaygılarıyla özendirilmektedir. Boğaziçi Üniversitesinden **Sevil Acar** ve arkadaşlarının 2015 yılına ait bir çalışması kömür üreticilerine sağlanan teşviklerin 730 milyon dolar düzeyine ulaştığını (MWh elektrik üretimi başına 11 ABD\$)

aktarmaktaydı. Sevil hoca ile birlikte yürüttüğümüz 2030'a değin uzanan bir projeksiyon çalışması ise bu tür teşviklerin sıfırlanması durumunda Türkiye'nin toplam karbon emisyon salımında yüzde 5'e ulaşan bir azaltım elde edilebileceğini; milli gelir kayıplarının ise ihmal edilebilir düzeyde kalacağını öne sürmekteydi.

TMMOB Çalıştay sunumundan edindiğimiz verilere göre 2009'dan beri *kurulu güç ve üretim* arasındaki makas giderek açılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı tarafından yayınlanan 2019 programında mevcut santrallerin 2018 içinde üretebileceği elektrik 450 TWH olarak hesaplanmış, fiili üretim ise 307 TWH olarak öngörülmüştür. 2019 için de üretilebilecek elektrik 466 TWH, gerçekleşecek fiili üretim ise 317 TWh olarak öngörülmüştür. Bu rakamlar santrallerin fiili üretimlerinden %47 daha fazla üretim yapabilecekleri bir kapasiteye sahip olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla, elektrik talep tahminlerinde, yıllık talep artış oranları ve gelecek yıllardaki ihtiyaçlar yüksek tutulmuş; abartılı ve şişirilmiş talep tahminleri nedeniyle Türkiye'de ihtiyaç olmayan çok sayıda santral yapılmış, yüksek fiyatlı alım garantileri ile kamu kaynakları özel şirketlere aktarılmıştır.

TMMOB sözünü ettiğimiz Çalıştay raporuyla petrol, gaz ve kömür tekellerinin belirleyici olduğu günümüz dünyasında birincil enerji tüketiminde 2018'de yüzde 84.7'ye ulaşmış bulunan fosil yakıtlara yüksek bağımlılığın, izlenen politikalarda radikal değişiklikler olmadığı sürece, kısa ve orta dönemde kayda değer bir azalma göstermeyeceği uyarısında bulunmaktadır. İklim krizinin değişikliğinin olumsuz sonuçlarının sınırlanabilmesi için enerji üretiminde öncelik ve ağırlığın, fosil yakıtlara değil, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına verilmesi gereklidir.

TMMIOB'a göre, enerji kaynaklarının çıkarılması, değerlendirilmesi, iletilmesi ve dağıtımı, toplum çıkarını gözeten *kamusal bir planlama dahilinde* gerçekleştirilmelidir. Enerji sektörünü özel tekellerin salt kâr egemenliğinden çıkartıp, kamusal bir düzleme aktarmak ve yenilenebilir kaynaklara dayalı, düşük karbon emisyonlu bir ekonomiye yönelerek, enerjide demokratik bir denetimi gerçekleştirme ihtiyacı iklim kriziyle mücadelenin ön koşulunu oluşturmaktadır.